

11

Berättelse över av undertecknad, med understöd av Finska Fornminnesföreningen, den 28 juli - den 11 augusti 1929 i Lill- och Storkyrko utförda arkeologiska fältforskningsarbeten.

Lillkyrko.

1) Grävningar på "Pääkkörmäki" i Perkiö by.

Med bedning av en av prof. Hackman mig tillställt kartskiss över det ställe av Pääkkörmäki - järvte omgivning - där den romerska vinskopan blivit funnen, utförde jag en noggrann okulär besiktning av det närmast intill byndstället liggande området och tyckte mig härvid, strax öster om byndplatsen för nämnda skopa, kunna urskilja lämningar av 2 st. små rösen. Sedan marktäcket och buskvegetationen avlägsnats, framträdde fullt tydligt tvänne nästan till varandra gränsande stenplaner, vilka jag på prof. Hackmans kartskiss tecknat och angivit med numren 1 och 3. Det sästligare av dessa rösen, d. v. s. n:o 1, blev föremål för mitt första grävningsarbete.

Röse n:o 1.

Beläget på Lemmi Huovaris hemmansmark. Formen något oval: $5,5 \times 4$ m. På röset växte 5 st. unga (ca 25-åriga) granar. Vid undersökningen visade det sig, att stenarna ställvis lägg i blott ett, ställvis i två samt i sydöstra delen i 3 å 4 lager. De voro i regel av ett mänskohuvuds storlek, men också betydligt mindre funnos. De alla största kunde lyftas av 2-3 man. Under stenarna befann sig ett tunt lager finare grus, och under detta mötte lerav. I gruslaget syns

1) Ortbebyggelsens uttal av namnet med långt ö-ljud torde vara dialektalt.

tes på några enstaka ställen litet sot, särskilt i rösets östra del, där även några små kolstycken anträffades.

Inga fynd.

Bilagor: karta och (en misslyckad) fotografi.

Röse nr: 9.

Beläget på Lemmi Huovaris hemmansmark. När om röset finns en ganska stor grop, beväxad med jungfräs och gräs, ögonskenligen en lämning efter sandtäkt. Jag trodde först, att röset uppkommit av ur gropen uppkastad sten, men när marktäcket avröjts, visade sig röset vara av så pass ansevärda dimensioner (5 x 4,5 m), att detta ej kunde vara fallet. Ett par, tre meter väster om röset ligger en annan, nästan rektangulär, sandgrop, grävd troligen för kort tid sedan, c:a 2 m. lång, 0,8 m. bred och 35 à 40 cm djup, med lodräta sidor och plan botten, på vilken en större och några mindre stenar ligga.

Rösets översta lager bestod av tämligen små stenar. I norra delen av detsamma fanns en ganska stor, på övre sidan flat, sten samt ett par, tre något mindre. Vid södra kanten av röset voro stenarna lagda i 4-5 lager; de undre, inbäddade i fint gräs, voro delvis något större: av en- två mansbördars storlek. Under gruset mötte lerale. I centrum av röset och invid den stora stenen kunde 5-6 stenslager räknas. Också här voro stenarna små med undantag av dem, som bildade bottenlagret.

Något egentligt kulturlager kunde icke upptäckas; endast en och annan mycket obetydlig sotstrimma syntes i gruslagret. Bålet kan ej ha varit anlagt på själva platsen för röset, emedan inga skorbrända stenar anträffades och av kol endast några små stycken. Den i röset funna omringningen låg i gruset på ett djup av c:a 45 cm. under rösytan.

Den stora stenen i röset hade tydligen blivit stäpad dit; den var nämligen på flera ställen under bottenytan stödd av mindre stenar, och under densamma

anträffades några lerkärlsbitar.

Som anmärkningsvärt må antecknas, att inte den minsta skäva av brända ben kunde hittas i röset.

Fynd.

1) Oornerad, smal armring av brons med överskjutande ändar.

2) Kniv.

3) D°:

Järnbitar, några få stycken av lerkärl.

Bilagor: karta, 2 st. fotografier och en teckning av röset.

Röse n:o 3.

Beläget på Gemeli Kuovaris hemmansmark; något högre än det strax västerom detsamma liggande n:o 1. Dimensioner: $5 \times 4\frac{1}{2}$ m. Det var sammansatt av ganska små stenar; dock voro kantstenarna på västra, norra och östra sidan något större, markerande en tydlig gräns; dessutom funnos i rösets södra del ett par stenar av c:a två mansbördors storlek. På röset växte en c:a 30-årig gran och en annan något yngre.

Vid utgrävningen, som vidtog vid rösets södra kant, visade det sig, att stenarna här voro lagda i 4 lager. Under bottenlagret mötte grus, och i detta syntes på ett djup av 45 cm några rotstrimmar, likaså anträffades här ganska talrika små kolstycken. I mitten av röset lägo stenarna endast i ett i två lager. Här låg beralkven under ett 10 cm's tjockt grus- och mulmlager. I norra delen av röset sträckte sig stensättningen däremot något djupare (3-4 lager); stenarna voro här över huvud ganska små. Ett stycke från röset, norra kant (utom detsamma) stodo två något större stenar.

Kulturlagret i norra delen av röset mätte 15-20 cm i djup och var något blandat med rot och små kolstycken.

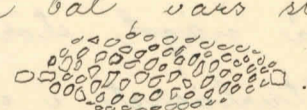
Tunga fynd gjordes och inga brända ben kunde ses.
Bilagor: karta, fotografi och teckning.

Strax nordväst om den grop, som markerar fyndplatsen för den konverske vinskopan, tyckte jag mig urskilja en något otydlig stensättning, men den föreföll mig alltför obetydlig för att kunna vara ett gravröse.

Med ledning av prof. Hackmans kartsnitt sökte jag det lilla röset med centralsten c:a 10 m norr om n:o 2, men kunde ej återfinna detsamma. Det har troligen blivit förstört genom grustäkt, ty kring en större sten just på den plats, där röset borde ha legat, fanns en nyligen grävd grop.

*
De övriga rösena på Pääkkönmäki letade jag, enligt kartan, med någon möda rätt på, utom ~~på~~ röset n:o 134, som jag ej lyckades anträffa. Det var mig omöjligt att i någon av de närmaste gårdarna få tag i en vägvisare, emedan allt arbetsdugligt folk i dessa var sysselsatt med höskättnen.

På Ristimäki inspekterade jag det stora röset och fann härvid, att invid detsamma södra del ett grustag nyligen öppnats och fortskridit så långt, att några av rösets kantstenar fallit ned i gropan. I rösets nordöstra del hade från ett ej så litet område stenar blivit bortsläpade, så att markgrunden trädde i dagen. På såväl Mahlaisentölkä som på Ristimäki syntes flera stora gropar efter grustäkt, på den förra kullen har ett av rösena blivit till stor del förstört. Om dessa också äro undersökta, är det ju likväl ledsamt att de skola försvinna. Folkskollärare Mikko Karhula i kyrkbyn lovade vädja till kommunalfullmäktige för att söka avstyra fortsatt grustäkt på de nämnda platserna.

På Lastumäki kunde jag på västra sidan ej upptäcka flere än två rösen, av vilka det ena föreföll mig något osäkert. Det sydligare, lagt på en flat klippa, tycktes mig ha formen nästan av en båt, vars stävar voro markerade av litet större stenar: . Det är mig ej bekant, om röset är i sitt ursprungliga skick, eller om det blivit undersökt. Det är icke omöjligt, att vid nordöstra kanten av Flaskumäki

1) Någon kulle med detta namn kände befolkningen i Perkiö ej till, men väl en med namnet 'Flaskumäki'

finnas 2 mindre rösen helt nära varandra - det västligare med ögonsten. Jag måste dock betrakta dem såsom osäkra.

Inspekterade rösen.

Bondebonen Lauri Torkkola från Selkämäki by, med vilken jag en afton sammanträffade i Perkiö, meddelade mig, att han i närheten av en till Indiala by i Toivå ledande ägsväg, 3,5 å 4 km., österut från Lillkyro kyrka, observerat två rösen, vilka han trodde icke tidigare varit kända. Med Torkkola som vägvisare begav jag mig för att uppsöka de nämnda forngravarna. När vi tillryggslagit c:a 3 km. av vägen, tyckte jag mig ett stycke söder om denna skymta konturerna av ett röse, och framkommen till detta gjorde jag följande anteckning:

Röse n:o 1, Selkämäki by, prostgårdens mark, 15 m. söderom vägen, 10 m i diam., lagt omkring en stor ögonsten. Något urgrävt på sydvästra sidan av denna.

Vi började nu ströva omkring i närheten och anträffade därvid följande rösen:

Röse n:o 2, 20 m norr om samma väg (35 m rakt norr ut från föregående), 17 m i diam.; i centrum några större stenar, mellan vilka det föreföll som om skattsökare härjat. På röset växa 3 granar och 4 aspar.

Röse n:o 3, 30 m öster ut från föregående, på norra sidan om vägen, lagt på en låg klippa, 13 å 14 m i diam., ganska lågt, med några större stenar i mitten och i norra delen av röset. På Jaakkolas eller prostgårdens mark.

Vi begåvo oss därpå till de två av Torkkola tidigare kända rösen, om vilka antecknades:

Röse n:o 4, c:a 200 m öster ut från föregående och 40 m norr om vägen, liggande på en i N-E-riktning löpande ås. Diam. 8 m., ganska lågt och mycket urgrävt i mitten, där 6 st. mindre granar växa. Torkkola hemmansmark.

Röse n:o 5, 8 m öster ut från föregående, 13 m i diam., ganska högt. Mycket sönderplockat i mitten, där några mindre granar växa. Torkkola mark.

Sedan vi färdats ett stycke längre fram längs samma väg mot Vära-sidan, anträffade vi följande:

Röse nr 6, 100 m söder om vägen, beläget på en ganska hög klippa, Kivitönkämä; stort: 15 á 16 m i diam.; lagt omkring en mycket stor centralsten. Digger vid nora sidan av klippan, som här stupar ganska lodrät. Vid utsikt. Rösen är något utgrävt på södra sidan av centralstenen, där det är ganska högt (4 á 5 m¹⁾). Kruutaris hemmansmark. Avståndet till Vära sockengräns c:a 1,5 km.

Här jag vid återkomsten till min bostad i kyrkbyn i Hackmans Die äldre tidsenigt betraktade kartan öfver forngravarna i Lillkyro (fig. 84), observerade jag, att 5 st. forngravar här voro utmärkta på Selkämäki bys ägor. Jag har likväl velat omnämna de av mig antecknade rösena, dels för jämförelse och identifiering enligt tidigare föreliggande uppgifter, dels emedan åtminstone ett av de av mig besökta rösena icke förrut kan ha varit känt.

Fornfynd. Folksholläraren i kyrkbyn Mikko Karhula meddelade mig följande notis om ett fornyfynd, anträffat c:a 1 km öster ut från Laihela socknen, på Pukimäki, där Kekilä och Kuitila byggränser mötas (alltså i närheten av de i fig. 84, Hackman, inviel byvägen från Kekilä utsatta rösena). Fyndet, en spjettspets, omkr. 20 cm lång, ungefär som Hackman 17,6, men, såvitt meddelaren erinrade sig, med tånge, gjordes för c:a 35 år sedan vid sandtåkt av en yngling, Jaakko Jussila, från Laihela. Min hemulsman, då c:a 17 år gammal, var närvarande och så i och för grustagning. Han uppmanade skomakaren Elias Nieminen från Ratskylä i Laihela, som tog hand om fyndet, att sända det till något museum.

Offersten. Handelsföreståndaren F. V. Hansuksela i kyrkbyn upplyste mig om, att en sten med märkvärdiga utgröppningar finnes på Savilakki bys mark, Sallila hemman, 40 m norr om den från Savilakki till Laihela ledande ägsvägen. Hansuksela hade, då han som pojke vallat kor, av andra herdor blivit visad de märkvärdiga groparna,

1) Den stora höjden beror däraf, att klippan här stupar ned i en liten dal, och hela sluttningen är beklad med stenar.

vilka finnas på under sidan av en från ett väldigt flyttblock nedfallen stor stenskiwa. Det nedfallna stenstycket bildar liksom taket till en liten håla, och groparna hade troligen, kanske för mycket länge sedan, upptäckts av någon vällpojke, som nyfiket kröp in i den långa grottan. Stinson hade stenen, så långt tillbaka traditionen sträcker sig, varit omtalad av herdarna.

Hannukselas meddelande intresserade mig i högsta grad, och med denne som vägvisare gjorde jag en afton en utflykt till offerstenen. Stenen visade sig vara ett flyttblock av stora dimensioner: c:a 4 m högt, 6 m långt och 6 m brett, med lodrätt stupande nordsida och något mindre brant sydsida, där man med en viss svårighet kunde antra stenen. Vid sydöstra sidan av denna ligger ett stenblock, 2,3 m långt, 1,3 m brett och 35 cm tjockt på mitten, vilket fallit ned från den stora stenen med brottytan uppåt. Då jag kröp in i den lilla hålan under stenblocket, hade jag över mig ett fullkomligt plant tak, i vilket jag räknade 11 av människohänder mycket vackert ursvarade, cirkelrunda älvkvarnar, varierande mellan 4-8 cm i tvärmått och 2-4 cm i djup. Sedan jag därefter praktiserat mig upp på det stora flyttblocket, vars övre yta, före stenskiwans nedfallande, måste ha bildat ett alldeles jämnt golv, anträffade jag på den intill brottet gränsande släta ytan en älvkvarn, och, sedan moss-täckhet och ett par unga björkar avlägsnats, ytterligare 2 vackert ursvarade gropar.

Bilagor: fotografi av offerstenen och 2: av groparna.

Då Hannuksela sade sig veta av 3 st rösen icke långt från offerstenen, bestöts vi oss för att uppsöka dessa. Sedan vi fortsatt längs den till Laihela ledande vägen omkr. 250 m, soho vi av söder ut längs östra kanten av en äng och följde denna c:a 50 m, varefter vi styrde kosan rakt öster ut in i skogen, där vi c:a 30 à 40 m från ängskanten efter en stunds letande stötte på:

Rose n:o 1, på Alhonnmäki, omkr. 15 m i diam., tämligen högt och oskadat, upplbyggt av ganska stora

stenar kring en centralsten. Beståndet fågelvägen SW från of-
furstunen ca 300 m.

Röse n:o 2, 80 m. SW från föregående, 13 à 14 m i diam.,
högt, ganska mycket urgrävt i mitten, där några träd växa.

Röse n:o 3, 15 m sydost från föregående, 14 m i diam.,
högt, urplöskat i mitten, där ett par ganska stora björkar
växa.

Dessa tre rösen ligga antingen på Heikkilä gårds mark
(tidigare kapellansbolets) eller på Housula ägor.

Enligt Hamnuxela torde ännu ett fyärde röse befinna
sig vägonstans söder om de uppräknade; själv hade han
inte sett det, men hört andra tala om det. Dessutom sade
sig Hamnuxela av andras berättelser veta, att en samling
rösen ytterligare skulle ligga ett gott stycke väg söder om
de tre av honom anvisade. Dessa rösen måste troligen vara
de vid vägen från Kekilä i kartan fig. 84, Hackman, ut-
präskade forngravarna.

Sturåldersvedskapi? Hamnuxela visade mig ett i hans
ägo befintligt föremål av sten, liknande nedre delen av en
mycket grov mortelstöt, övre ändan bildade en tydlig brott-
yta. Föremålet hittades senaste höst av arbetaren Tarkki
Haanpää från Haarajoki by vid grävning av husgrund
på Hamnuxelas gård Ylisoini lägenhet, Savilahti by, c:a
60 m. söder ut från kyrkan. Det låg inte mycket djupt i
jorden. Dess utseende framgår av en bilagd teckning.

Tervajoki by.

2) ↓
Den 2. aug. på morgonen avreste jag till Tervajoki, där
jag på grund av mindre lämpligt grävningsväder, beslöt
att utföra en inspektion av de talrika i trakten befint-
liga forngravarna. I sällskap med en vägvisare och med
ledning av den mig tillsända kartan började jag den
länga rundvandringen, i anslutning till vilken jag ned-
skrivit följande anteckningar.

Kellomäki. 4 m norr om gravarna n:o 121 finns ett
säkert röse, ej upptaget på kartan. Diam. 7 m., gräs-
och mossbevuxet, något urgrävt i mitten.

N:o 123 och 124 voro mycket förstörda i centrum.

Koppelomäki. N:o 119 är till ganska stort djup upplochat och utgrävt i mitten. I n:o 120 syns en stor och djup grop på SW-sidan om den i röset befintliga centralstenen.

Peltosenmäki. N:o 113 sökte jag länge förgäves efter. Det föreföll mig att på kartan vara utprächat alltför långt åt nord-ost, borde i mitt tycke vara placerat c:a 40 m åt sydväst. Kartan ledde oss till skogskanten och in i en åker.

N:o 111 har ganska nyligen varit utsatt för överkan i sina norra och östra delar. En mycket stor grop i södra delen syntes vara av gammalt ursprung.

Karpinmäki. 3 m väster ut från n:o 70 trodde jag mig skönja konturerna av ett röse, vars kantstenar voro ganska tydligt framträdande, men från vilket stenarna i öfrigt voro till största delen bortsläpade. Osäkert.

Likaså tyckte jag mig i de stenhögar, som ligga vid ängskanten 20 m SW från n:o 74 urskilja konturerna av ett eller kanske två låga rösen. Stenhögen är för stor och vidsträckt för att kunna härstamma enbart från uppröjningen av den angränsande ängen. Gränserna äro dock ganska oklara, beroende däraf, att barn under lek flettat och radat en mängd stenar. Det ena röset voro c:a 10 m i diam., det andra, gränsande i väster till det förra, c:a 8 m. Måste betraktas som osäkra. (Platsen för dessa stensättningar, liksom för rösen n:o 71, 72, 73 och 74 räknades av min vägvisare, bonden Keli Rullo, liksom av andra mina sagsmän till Uikonmäki.)

På sydvästra sidan om n:o 71 har sandtäkt nyligen ägt rum, och gropan vädde redan röskanten, därifrån några stenar fallit ned.

Röset n:o 106 på gränsen mellan Karpinmäki och Littomäki har blivit förstört genom en av storskiestesregleringen förorsakad utflyttning. På platsen för detta gamla står nu en stor bondgård Mansikkamäki, byggd 1926 och 1927.

Mellan n:o 106 (det förstörda röset) och n:o 68 ligga

I rösen, som ej äro utsatta på kartan. De befinner sig c:a 25 m väster om n:o 106, strax på västra sidan av en liten väg, och gränsa till varandra. Det, som ligger närmare den lilla vägen, mäter i diam. 5 a 6 m och är ganska högt. Utseendet är dock inte, att detta röse bildats av stenar, uppbrottna ur ett intill detsamma gränsande potatisland - en förmodan, som dock delvis upphäves av det faktum, att en stengårdsgård även uppbyggts av material från nämnda land. Det andra röset är däremot med största säkerhet en forngrav. Det mäter 10 m i diam., och har en stor centralsten, som år 1927 blivit delvis söndersprängd av stenarbetare. En del av röset sträcker sig under ett uthus, hörande till en backstuga, bebodd av en Anna Storm.

Sittomäki. Från centralstenen i röset n:o 55 har ett mycket stort stycke blivit sprängt löst och kvarlämnat på platsen.

Väster om n:o 105 och gränsande till detta tyckte jag mig urskilja kantstenarna till ett annat röse, 7 a 8 m i diam. Inom stenkretsen var blott ett mindre antal stenar synligt. Osäkert. N:o 105 kan böpa fara att förstöras, för den händelse att Mansikkamäki utvidgar sin gåvdsplan. Jag påpekade dock för honom nödvändigheten av att denna forngrav skyddas.

20 m från n:o 107 mot söder ligger ett mindre, ganska högt röse c:a 7 m i diam., som ej fanns utsatt på kartan. Det gränsar till Mansikkamäkis badstuga, och tycktes mig vara en ganska tydlig forngrav.

Twentvåringen på fredagen skedde under västan oavbrutna, häftiga regnskurar, vilka mycket hindrade arbetet. Den fortsattes under lördagen, liksom i stritt regn. Härvid antecknades:

Sittomäki. Vid sydvästra delen av röset n:o 58 har sandträkt ägt rum med den påföljd, att några stenar från rökanten fallit ned i gropen. Eruligt uppgift av bonden Geli Rullo är sandträkt dock numera förbjuden på denna plats, som efter storskiftesregleringen

försändrats till byns gemensamma mark.

Laukkamäki. Rosorna n:ris 125 och 126 ligga oroligt kvar alldeles vid äkerkanten, medan de i själva verket befinner sig ett gott stycke (c:a 40 m.) öster ut uppe på backen. Jag sökte dem en lång stund vid äkerkanten.

På nordvästra sidan om n:o 127 och gränsande till detta borde finnas ett särskilt litet röse, c:a 5 m i diam. Det har nyligen av skattsökare blivit illa medfaret, och stenarna från mittpartiet ligga uppkastade i en cirkelformig vall.

På östra sidan av Laukkamäki ligger en vidsträckt stensamling, vilken jag först uppfattade som en istidslämning. Emellertid föreföll det mig efter noggrannare granskning, som om konturerna av ett mycket stort röse, c:a 22 m i diam., skulle framträda, med en större sten i mitten. Gränserna mot norr och väster tycktes mig tydligt markerade av något större stenar. Mot öster och söder var däremot ej fullt tydlig. Söder om detta röse och gränsande till detsamma tyckte jag mig skönja ett annat lägt röse eller en stomplan, c:a 12 m i diam., med ganska tydliga gränser mot väster och söder, men svå- vare skönjbara mot öster, där möjligen ett tredje röse, mycket lägt, tog vid. Alla dessa tre rösen måste dock betecknas som osäkra. Min granskning avbröts av ett häftigt iskväder, och hade jag snare ej tid att ängs besöka platsen.

Laukkamäki har nyligen blivit nästan fullständigt kalkuggat, och marken var överallt täckt av risbräte, som försvårade undersökningen.

Höysölänmäki. 50 m. söderut från n:o 96 (alltså omkr. 30 m söder om vägen) anträffade jag inne i skogen ett tidigare ej bekant stort och något lägt röse, skadat och ganska mycket överväxt av buskar och mossor. Diam. 15 m.

I gruppen n:ris 93, 94, 95, 97 kunde jag, ehuru mitt letande fortgick i väl en timmes tid, ej återfinna flere än 3 rösen. Det föreföll mig, som om det saknade röset varit n:o 97.

Vikonmäki. Här finnas 3 rösen. Nöck om n:o 95 c:a 20 m ligger nämligen ett stort röse, 15 m i diam. I mitten växa en stor asp och en gran. Egendommeligt att denna forngrav icke tidigare blivit observerad, då man från n:o 95 tydligt kan skymta de stora kantsterrarna i densamma.

Den nordligaste av de på kartan utpräcjade gravarna, d. v. s. n:o 108 kunde jag ej igenfinna, såvida denna grav ej är identisk med de något osäkra lämningarna av ett röse, liggande alldeles i närheten av en backstuga på en hög mot väster sluttande kulle. Min sagesman meddelade mig, att denna stensättning, deformerad av en stenmur, "sedan gammalt" ansetts för en grav. Den föreföll mig dock att ligga ett gott stycke nordost om platsen för n:o 108.

Pajuperkiönmäki. Inspektionen av rösen skedd under hällregn samt på kvällen. Jag frös duktigt, genomval som jag var, och nödgades inskränka mitt arbete till blott en räkning av rösen. Två gånger utförde jag räkningen; den första gången fick jag gravarnas antal till 29; den andra gången, då jag för säkerhets skull satte ut märken på dessa, till 30. Regnet tillät mig inte att i och för en noggrannare orientering hålla kartan framme, varför jag ej på denna kunde präcka ut de 4 rösen, som enligt räkningen borde komma till.

Bilagor: den mig tillställda kartan, i vilken de tidigare ej kända rösen utmärkts med grön tusch.

Bonden Juho Flaaminki meddelade mig att han under jaktfärder iakttagit gravrösen i Hakalas skogsmark c:a 400 m söder ut från Peltosenmäki. På hans beskrifning över dessa stensamlingar torde det dock gälla endast istidsbildningar, varpå även platsens namn "Kalli" synes syfta. Samme sagesman uppgav även, att på Saviniemen

mäki, omkr. 1 km söder ut från Kellomäki, skulle finnas
rosen.

Grävningar.

Efter mycken tvekan bestöt jag att undersöka röset
n:o 71 på Hiltto-(Uikon-)mäki. Med sina väldiga stenblock
föreföll det att erbjuda stora värigheter, men då jag
saw orolig för, att grustäkten invid röset komme att
fortsättas och detta därigenom åtminstone delvis skulle
förstöras, grep jag verket an. Torsdagen den 4 aug. kart-
lade jag röset och lät fotografera detsamma. Efter under-
sökningen nedskrev jag följande redogörelse:

Röse n:o 71, beläget på Jaakko Raukkos hemmansmark
(före storshiftesregleringen Kullos). Diam. 19 m, uppbyggd av
stora, delvis mycket stora, stenblock. I rösets nordliga
del framträdde två ansevärliga, "jordfasta" stenar, me-
dan i dess södra hälft en mycket stor, nästan cirkel-
rund, grop (utmärkt med små kors på kartan) kunde
skönjas, mätande i djuplek c:a 70 cm, och tydligen mar-
kerande platsen för den i Slachman, Eisengit s. 85 om-
nämnda, oantill flata, stenen, på vilken de första kända
fynden i röset blivit gjorda. De två stora stenaar-
na i rösets norra del äro nämligen inte plana på sin
övre yta. I gropan lägo tolv ansevärliga stenblock,
i vilka borrhål efter kilning kunde skönjas. Den sten,
invid vilken Aspelin är 1869 grävd, har alltså någon
gång efter nämnda är blivit sönderkilad eller -sprängd.
Nyligen torde detta ej ha skett, ty i gropan väste flere
mindre aspar samt enbuskar. NE om gropan fanns ett
större, nästan stenfritt, område, där marken föreföll att
tidigare ha blivit rövd. I sydvästra delen av röset,
liksom i detsamma centrala del fanns ej så mycket och
så stora stenar, vilket däremot var fallet med rösets
östra och speciellt dess norra del, där stenarna bilda-

Fotografien dålig, i det att rösets nordligaste del ej kom-
mit med. Den stora stenen i fonden hör ej till röset, utan lig-
ger c:a 4 m från detsamma. De rektangeläva, små stensätt-
ningarna till höger på bilden äro lämningar efter barns lekar.

de 7-8 lager öfver markytan, och en stor mängd mindre stenar utfyllde rummen mellan de större.

Grävningen börjades vid södra kanten av röset. Dels här fanns en massa småsten mellan de större, av vilka 3-4 lager kunde iakttagas. Jorden var obetydligt insprängt med sot och små kolstycken, men kulturlaget mycket tunt. Strax söder om den stora gropen anträffades obetydligt med brända ben samt flere stycken tegelstensbitar, vilka lägo dels på markytan under stenarna, dels något djupare (c:a 8 cm). Här hittades även skorbrända stenar samt större kolstycken. I sydvästra delen var jorden även något sotblandad och enstaka brända benskarvor anträffades, kulturlager söder om gropen 15 cm.

Väster om den stora gropen fanns ganska mycket brända ben samt flere tegelstensbitar på ända till 30 cm:s djup. Sidana anträffades även på södra sidan av de två jordfasta stenarna i rösets norra del - dels nästan invid markytan, dels på ända till 40 cm:s djup.

På det område av röset, där fynden invid den stora gropen gjordes, var marken till 40 cm:s djup inmängd med brända ben, sot och skorbrända stenar.

Ette par, tre meter norr om gropen vidtog ett på kulturlag synnerligen fattigt område. Endast på några enstaka ställen iaktogs i det bakgrus, som växte omedelbart under det nedersta stenlaget, små sotstrimmar och kolstycken. Djupare grävning företogs omkring de två jordfasta stenarna, utan att dock någonting annat än de ovan nämnda styckena av tegelsten hittades.

Hästkön (fynd n:o 10) låg bland mindre stenar under ett block av flere mansbördors storlek.

Fönsterglasbitarna (fynd n:o 11) anträffades på ett djup av 5-8 cm under en sten av ett par mansbördors storlek.

Den gamla, hemsidda gräftan - troligen ett minne av skattsökares besök - låg mellan några stenar i rösets västra del.

Da jag visade några av de i röset funna tegelstensbitarna för en bonde, som idkat tegelbälgning, uttalade denne som sin mening, att bitarna ej härstammade från vanliga, nutida tegel, emedan de ögonskenligen saknade direkt inblandning av sand. De sandkorn, som kunde iakttagas i bitarna, torde ha funnits redan i den lera, av vilken teglen i fråga tillverkats. - Genom mikroskopering torde troligen kunna utronas, vilken värtart, som bildat underlag för teglen (avtryck finnas på ett par stycken). Halm torde detta icke ha varit.

Fynd.

- 1) Tre stycken släta, runda, blå glaspärlor.
- 2) Litet beslag av brons.
- 3) Bit av ett armborstspänne av brons.
- 4) Lerpärlo (?) naturbildning
- 5) Bronsbit.
- 6) 1 större och 2 små släta, blå glaspärlor.
- 7) Cylindrisk pärla av horned (?) bärsten.
- 8) Järnkil, troligen använd av stenarbetare.
- 9) Del av en L° .
- 10) Liten hästsko, utan s. k. hockar.
- 11) Försterglasbitar.

Brända ben, ett obrant djurben, flintstycke, tegelstensbitar, leklining, järnbitar, en lekärtsbit (?).

Bilagor: karta, fotografi.

Min andra undersökning gällde:

Röset n:o 118 på Koppelmäki, Juhvo Panulas (tidigare Kullos) hemmansmark.

Dimensioner 12 x 10 m; belägt på en liten backe slutande ned mot en äng väster om densamma. Vid första ögonkastet föreföll röset mycket lågt och sammansatt av över huvud mindre stenar. Det visade sig emellertid vid grävningen, att rösets södra hälft innehöll betydande stenmassor; det var s. a. s. inbyggt i backen till ett djup av 1 m. Stenarna i dess södra del voro lagda

i 6-7 lager, och i det understa funnos ganska stora block.

Något särskilt kulturlager anträffades ej. Förvänt grävningen fortskredet c:a 3 m inåt röset. Då blottades här på botten en flat stenhäll, på vilken lägs rikligt med brända ben; jorden på sidorna om denna sten innehöll även brända ben, sot och kolstycken till ett djup av 35 cm. Strax norr om den nämnda stenhällen hittades de första fyrdelen, vilka alla, liksom fyrdelen n:ris 2, 5, 7 och 8, lägs i bottenjorden.

Rösets hela sydliga del var synnerligen omsorgsfullt uppbyggd. Mellan de större stenarna hade smärsten blivit inki-lad, så att nästan varje mellanrym var uppfyllt av sådan.

En del stenar på det första fyrdelstället var tydligen skör-bränd.

Av de förornål, som anträffades på det tredje fyrdelstället ungefär i rösets mitt, låg det korsformiga spännet mellan stenarna på ett djup av 55 cm under röset. Ännu närmare denna (35 cm) anträffades halsringar (fyrdel n:o 12), instucken mellan stenarna. De övriga fyrdelen från samma ställe lägs däremot alla i jordlagret mellan eller under bottenstenarna. Kulturlagret här, starkt blandat med sot och brända ben, nådde ett djup av 40 cm.

Norr om detta sista fyrdelställe avtog stensättningen starkt i mäktighet. Endast 2-3 lager räknades. Också här voro bottenstenarna ganska stora, insänkta i backgruset, där något synligt kulturlager ej kunde skönjas. Endast på 3 stäl-len anträffades litet brända ben, men sot eller kol iakttoqs ej.

Fynd.

- 1) Del av ett armborstspänne av brons.
- 2) " " en trind hals- eller armring av brons.
- 3) Fånge till en kniv.
- 4) Pröyl (?) av järn.
- 5) Del av en turon, trind armring av brons.
- 6) " " ett armborstspänne av brons.
- 7) Två stora stycken av en trind halsring av brons med ornering av parallella räfflor på yttersta ändarna.
- 8) Del av en armring av brons.

- 9) 2 st. järnfragment (tånge till en kniv (2); nit (2)).
 - 10) Korsformigt spänne av brons, skandinavisk typ, som tvö-
ligen varit delvis beklätt med silverbleck.
 - 11) Litet, söndrigt bronsspänne av skandinavisk typ, som ut-
sprungligen slutat i tvänne djurhuvuden (400-talet e. Kr.)
 - 12) Trind halsring av brons med en ändstycke avbrutet,
- som Slackman 9,4.
 - 13) Del av en trind hals- eller armring av brons.
 - 14) Tånge till en kniv.
 - 15) Del av en trind halsring av brons.
 - 16) Halvmålt bronsölja.
 - 17) Pilspets.
 - 18) Del av en trind halsring av brons med omerat änd-
stycke (parallella räfflor).
- Brända ben, järnbitar, litet beklining, 1 st. trind bronsbit.
Bilagor: karta, fotografi.

Stenväldersfynd. De bonden Mikko Penon¹⁾ i Tervajoki by erhöi jag f. o. b. till Nationalmuseum säson gäva en rättyxa (2), funnen av honom 1915 eller -16 i ett potatis-
land på Sillastrumäki, en gruskulle, höjande sig ca 20
m över den angränsande slätten, och belägen omkr. 4 km
väster ut från Tervajoki station.

Egendomlig timra av stock. I Tsonwa, Tervajoki by, på
Knoopi hemmansmark n:o 10, ca 4 km sydväst från gården,
har vid lertäkt år 1926 på ett djup av 1,5 m under mark-
ytan anträffats en rektangelformig stockkista, 2 m lång
och 0,5 m bred, täckt av ett lock av löst vadade stockar,
på vilka stenar voro lagda. Höjden av kistan är ej känd,
avståndet från övre kanten ned till det lager av lerlam,
blandat med förmuttnade grankvistar, som anträffades
neru i kistan, utgjorde 1,5 m, men det är möjligt, att
stockväggarna sträcka sig ännu djupare ned, och att kis-
tan även har ett golv av stockar.

1) Mannen skrev sitt namn på detta sätt. (av ett Bengtsson?)

Stockarna, som bilda kistan väggar, äre av rundvirke, avhugget med yxa. knutfällningen densamma som den hos lador brukliga. De stockar, som bildade taket eller locket - likaledes av rundvirke, utan sammanbindning - uppbrotos och kastades åt sidan, men väggarna stå fortfarande kvar. Kistan är numera vattenfylld.

Stället, där kistan anträffades, är genom avdikning och plöjning för en längre tid sedan förvandlat till odlingsmark, men har tidigare varit härr. - Jag hade icke tid att göra en vandring till platsen.

Storkeyro.

Mitt första besök gällde forngraven invid minnesstoden i Napue by. Den befann sig i nästan oskadat skick - jag kunde nämligen i dess västra del urskilja 3 st. låga, runda gräsbevuxna gropar c:a 80 cm i diam. Jag vände mig till socknens länsman, som är bosatt alldeles i närheten av monumentet, och gjorde honom uppmärksam på att ingen skadegörelse i graven finge ske. Vi begåvo oss tillsammans till denna och konstaterade då, att den ligger inom det för monumentet utpälad, och alltså fredade, området, varför man ej behöover bepara, att t. ex. sandtåkt vidare kommer att ske i den grop, som finns strax norr om röset.

Intresserad av att få se den hos Tallgren, Suomen hiinteät muinaisjäännökset s. 84 omnämnda domareningen på Tanola mark i Napue, gjorde jag efterforskningar om densamma. På mina förfrågningar svarades, att ingen gård med detta namn fanns i Napue. Slutligen fick jag av en äldre man den upplysningen, att ett Tanola benämmt torp ligger uppe i skogsbygden 7 km söderut från minnesstoden. Med mannen som vägvisare gjorde jag längs en däligr väg en biltur till torpet och lyckades efter ett par timmars sökande i markerna omkring detta få tag i torparen, en c:a 80-årig gubbe. Denne visste ingenting om någon "tuomarinkhä", men förde mig till en spetsig,

1) Troligen felskrifning för Tanola.

något mer än manshöj, sten, belägen c:a 50 m SW från torpet. Stenen kallas Tanelankivi, men någon vid densamma forknippad sägen eller tradition kände gubben ej till. Ett litet stycke från stenen finns en större flat klippa, på vilken 4 stenar av ett par, tre mansbördors storlek lägo nära varandra, men om dessa utgöra rester av en förstörd domarring är omöjligt att säga.

Säke heller i någon ~~ussass~~ av de små backstugor, som ligga strödda omkring torpet, visste man giva besked om någon domarring.

I Hevonkoski by finns en gård Täärönen. På telefonförfrågan svarades mig, att någon domarring icke var känd i närheten av gården.

Mina sista besök i Storkyras gällde handlanden Tukkinen och byggmästare Heimo. Båda voro bortresta, men den senares hustru erbjöd sig att föra mig till platsen för den förmodade brandgravan, ett stort potatisland på en backslutning c:a 500 m norr ut från Heimos gård. Jorden i potatislandet var överallt svart av sot och kol, men denna inblandning härledde sig, enligt vad en i närheten bosatt gammal gumma meddelade mig, från en tjärdal, som för en längre tid sedan funnits på platsen.

*

Grävningar i Vöå.

Ordföranden för Koskeby ungdomsförening, handelsbiträdet Viktor Knuts, meddelade mig, att föreningen, för den händelse jag i Vöå önskade utföra undersökning av ett par gravrösen, ville till mitt förfogande ställa gratis arbetskraft. Tacksam för detta om intresse för bygdens förhistoria vittvande erbjudande, bestöt jag att antaga detsamma och till föremål för den övande undersökningen välja två rösen på den s.k. Viskusbacken, Mäkipää by. Namnet hänför sig till en stor skogbevuxen ängsholme c:a 2 km från Lappeltkangas i nordlig riktning och 300 m NNE från Flackkullen. På Viskusbacken har jag under två besök denna sommar

Förtäcknat 10 st. rösen, säson vidfogade kartskiss utvisar. Den norra delen av holmen har jag ännu ej hunnit genomlösa; det är möjligt att rösen också här kunna finnas.

Röse n:o 3, Stäkipåå by, Viskusbacken, Karl Gräggs hemman. Låg stenläggning av oval form $6,5 \times 5$ m, sammansatt av ganska små stenar och med tvänne större jordfasta stenar i sin nordvästra ändan.

Stenarna i rösets södra del lägo i 2-3 lager; kulturjord till c:a 10 cm:s djup, obetydligt blandad med sot och små kolbitar. 1,5 m inåt röset anträffades en sotgröp av 25 cm:s djup, men av ringa omfång. Strax norr om denna hittades 4 st. små brända berkärvor jämte en mängd berkärbitar och flere st. slaggklumpar.

Några brända benbitar, kolstycken och ett par slaggklumpar anträffades även på södra sidan om den mindre jordfasta stenen, från vilken några större flata skivor, tydligen genom inverkan av eld, lösgjorts.

I norra delen av röset lägo stenarna också i 2-3 lager; det understa bestod av något större stenar. Utom i rösets södra del och invid den mindre jordfasta stenen kunde något kutterlager icke urskiljas, utan stenarna lägo inbäddade i backgruset.

Fynd.

Obetydligt brända ben, berkärstycken och slaggklumpar. Bilagor: karta, fotografi.

Röse n:o 4. Gränsade i väster nästan till föregående och var något högre än detta, 7×7 m, sammansatt av liwudstora och något större stenar, av vilka ett par, tre voro av två mansbördors storlek.

Vid rösets södra kant anträffades omedelbart under marktäckst kol- och sotblandad jord till ett djup av 20 cm samt på ett ställe något brända ben. Stenarna lägo i 2-3 lager. I sydöstra hörnet fanns på ett ganska stort område mycket starkt kol- och sotblandad jord, rik på brända ben och skörbrända stenar. Stenarna voro här lagda i 4-5 lager. Kulturjord till c:a 40 cm:s djup.

Fynden n:ris 1, 2 och 9 lägo ommedelbart under marktäcket; skramasalen (fynd n:o 11) på 20 cm:s djup med spetsen riktad mot väster. De föremål åter, som hade tillhört den på gravplatsen brända kvinnan, lägo däremot alla mellan och under bottenstenarna på ett djup av 30-40 cm.

I centrum och i norra delen av röset voro stenarna lagda i 2-3 lager. På ett ställe i nordöstra hörnet fanns dock en något högre stensättning (5-6 lager) och under denna ganska ymnigt med brända ben, men intet sot. Det var här som det stora slaggstycket hittades. För öfrigt kunde i mitten och norra delen av röset inga märken av sot eller kol skönjas. De brända benen voro inbäddade i backgruset.

Fynd.

- 1) Stor, böjd kniv.
- 2) Nedre delen av en tveggad svärdsklinga och tången till denna (2)
- 3) Fragment av en kniv (2)
- 4) Tången till en tveggad svärdsklinga.
- 5) Okonerad bronsbit (av ett armband?)
- 6) Ringar av en bronskedja.
- 7) Del av en armring (2) av brons.
- 8) Rembeslag av järn & del av en järnholk.
- 9) Sköldbuckla.
- 10) Del av en järnholk.
- 11) Skramasal.
- 12) Del av en järnholk.
- 13) En större bronsring; flere små st: av en kedja.
- 14) 6 delar av en hals- eller armring av brons.
- 15) Bittet till en kniv.

Brända ben, slagghumpar & järnbitar, 1 st beklining, hopsmältta delar av bronslöremål.
Bitagor: karta, fotografi.

Stenåldersfynd.

Folkshottävarn O. E. Lång, Petalaks, har tillsänt mig en stenhacka, funnen i juli detta år i Petalaks, Bofjänd,

vid grundgrävningarbeten för en folkskolebyggnad på en skogs-
backe $1\frac{1}{2}$ km från havsstranden. Hackan, vid fyndtillfället
splittrad av spade eller järnspett i två delar, är genom ett
tidigare brott berövad sin spets. Den åtföljer sändningen av
övriga föremål till Nationalmuseet i och för granskning och
eventuell avbildning. Tillsejdlare är nämligen ännu ej bestämt,
om den kommer att som gåva överlämnas till nämnda mu-
seum eller införlivas med samlingarna i Petalaks bygdemuse-
um.

Vöör i aug. 1929.
Jacob Tegenrum.

Lillkyro, Perkiö by.

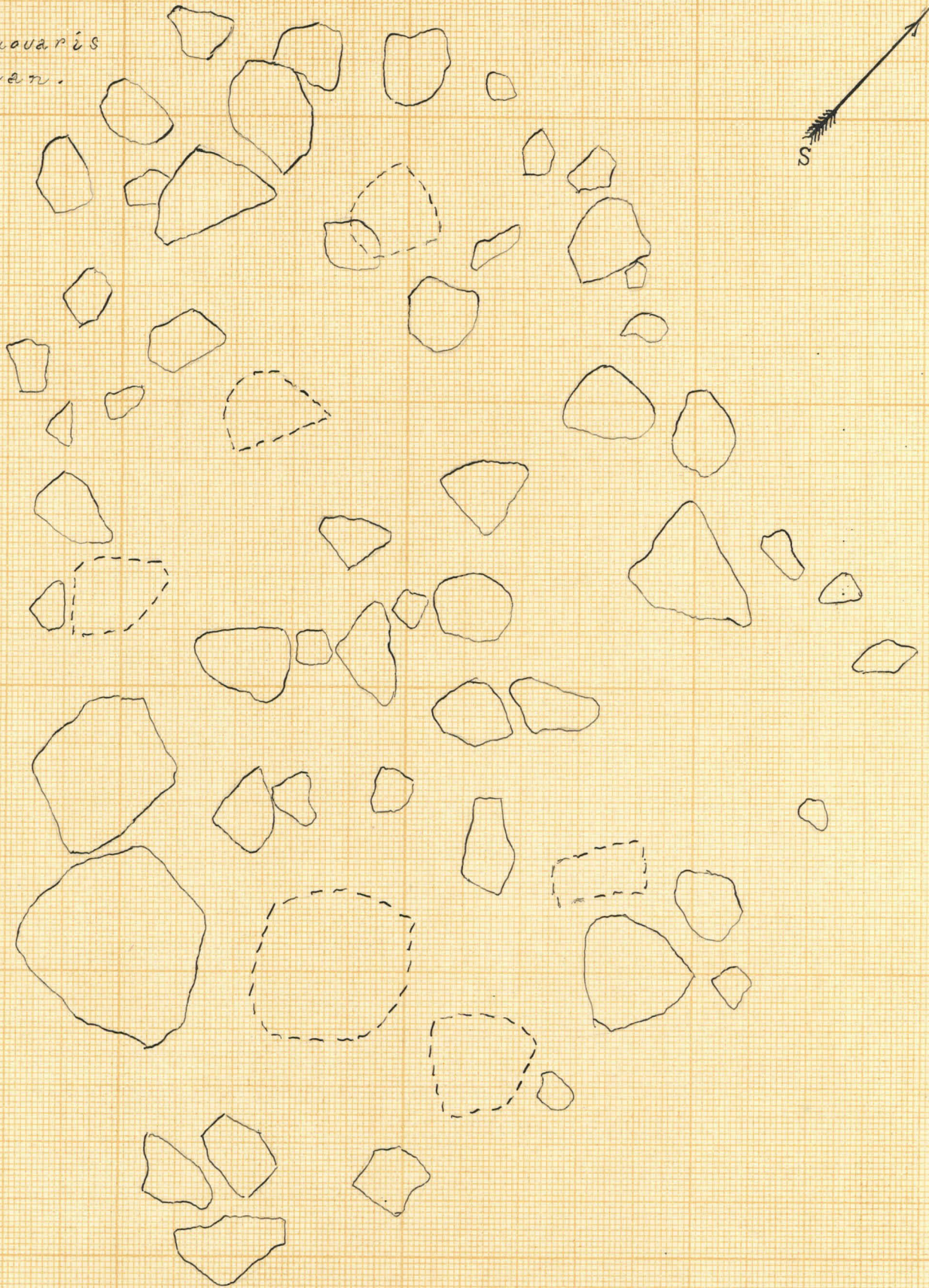
Röse n:o 1.

Pääkkönmäki,

Emeli Huovaris

hemman.

1929.

J. Tegenren.

Lillkyro

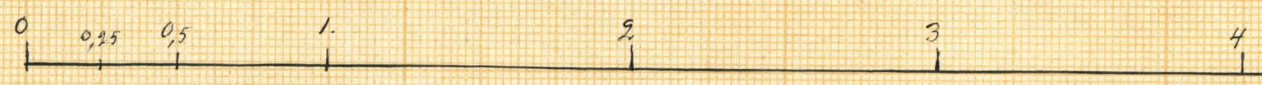
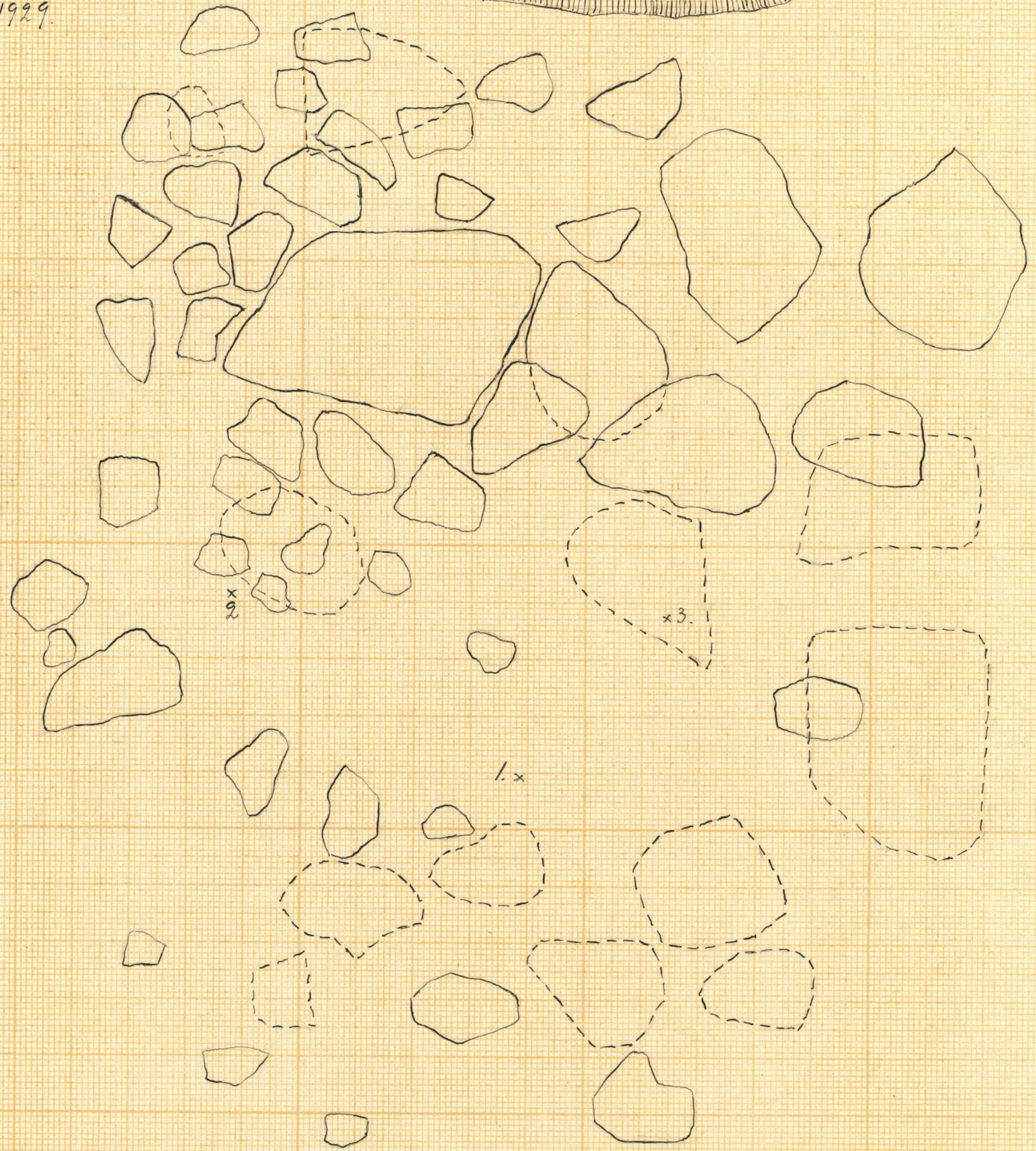
Perkiö by

Pääkkönmäki

Emeli Huovaris h.m

1929.

Sandrop

J. Tegengren.

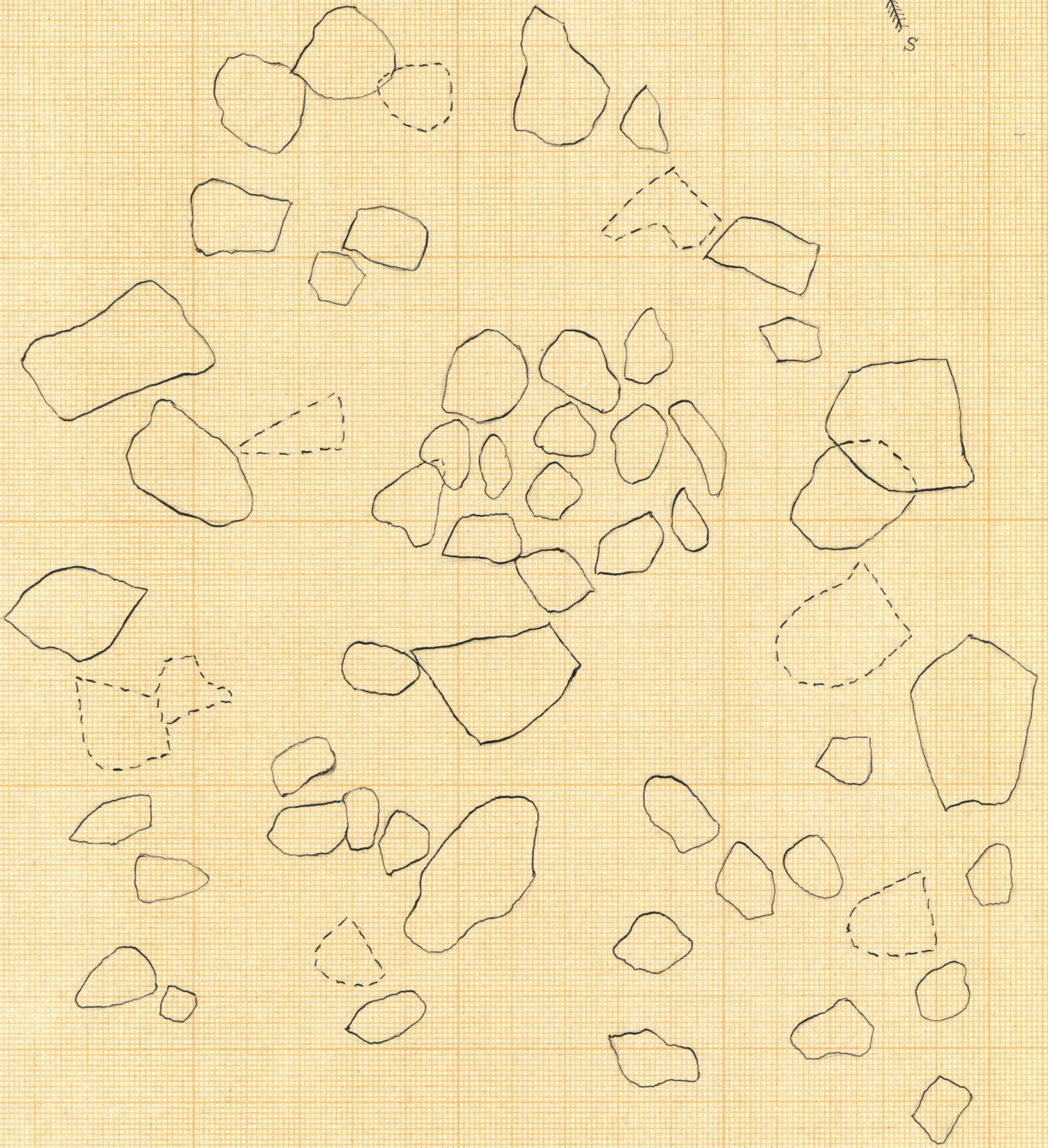
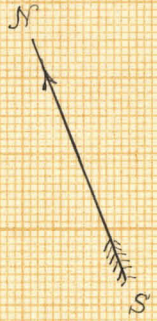
Lillkyro.

Perkiö by, Päckönmäki.

Eemeli Huovaris mark.

Röse no 3.

1929.

J. Tegengren.

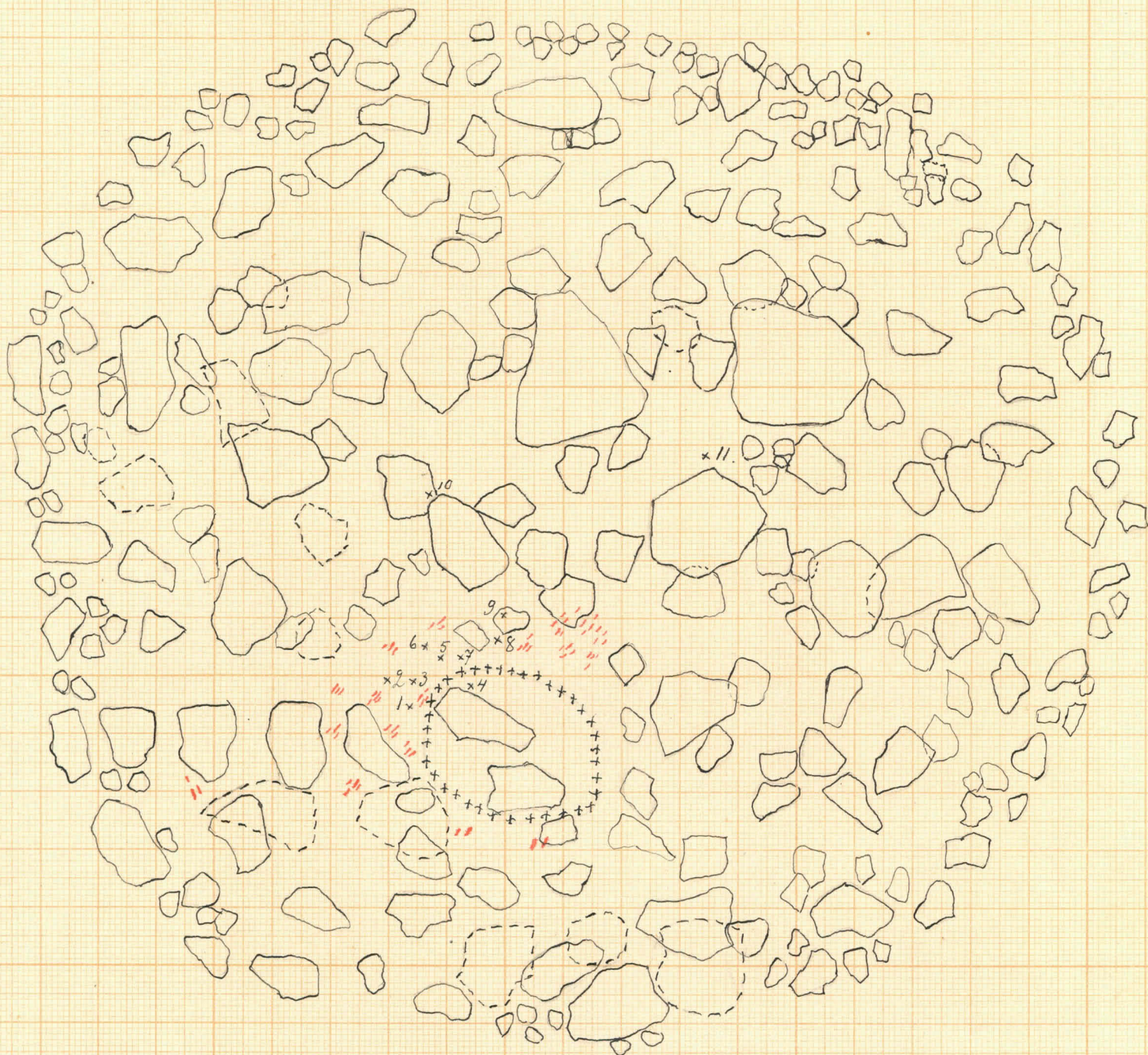
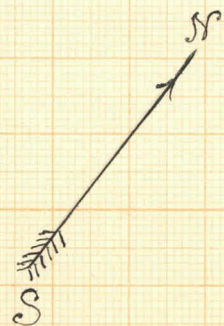
Lillkyro

Röse no 71.

Tervajoki by, Aittomäki.

Jaakko Raukkos him

1929.

0 0.5 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 m

40

35

30

25

J. Tegengren.

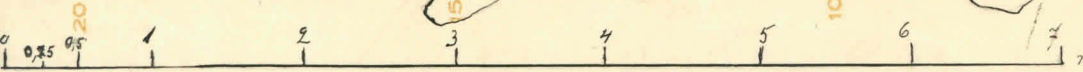
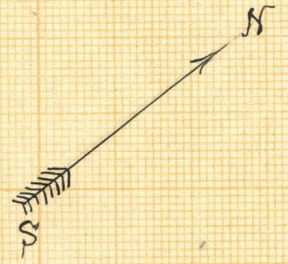
Lillkyro

Röse n:o 118.

Tervajoki by, Koppelomäki.

Juha Panulas h:m.

1929.

Skala

J. Tegengren.

- N:o 1. Luuminka hemman
- N:o 2. Kälkylä "
- N:o 3. Heikkilä "
- N:o 4. Kimpas "
- N:o 5. Kivistö "
- N:o 6. Pärkkälä "
- N:o 7. Habata hemman
- N:o 8. Pulla "
- N:o 9. Panula "
- N:o 10. Kruoppi "
- N:o 11. Pauhko "
- N:o 12. Lammi "

Tiehin & oikopuolen jättekummit
 jännyä

KANTTA

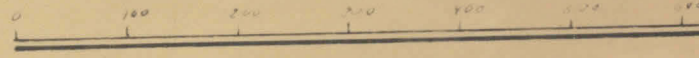
ipua
 en der af

ORAVAJOKI

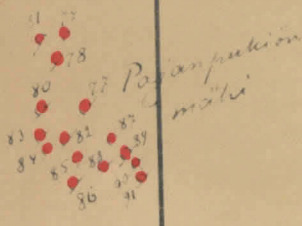
bys
 ÅGÖR

VIILKKA

SOCKEN.

55-128

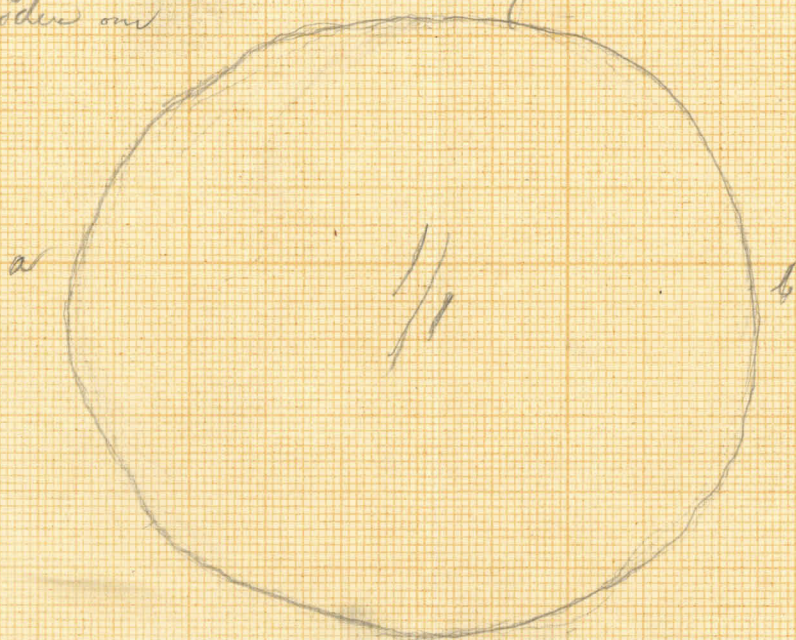
← (103)

46
 28
 74

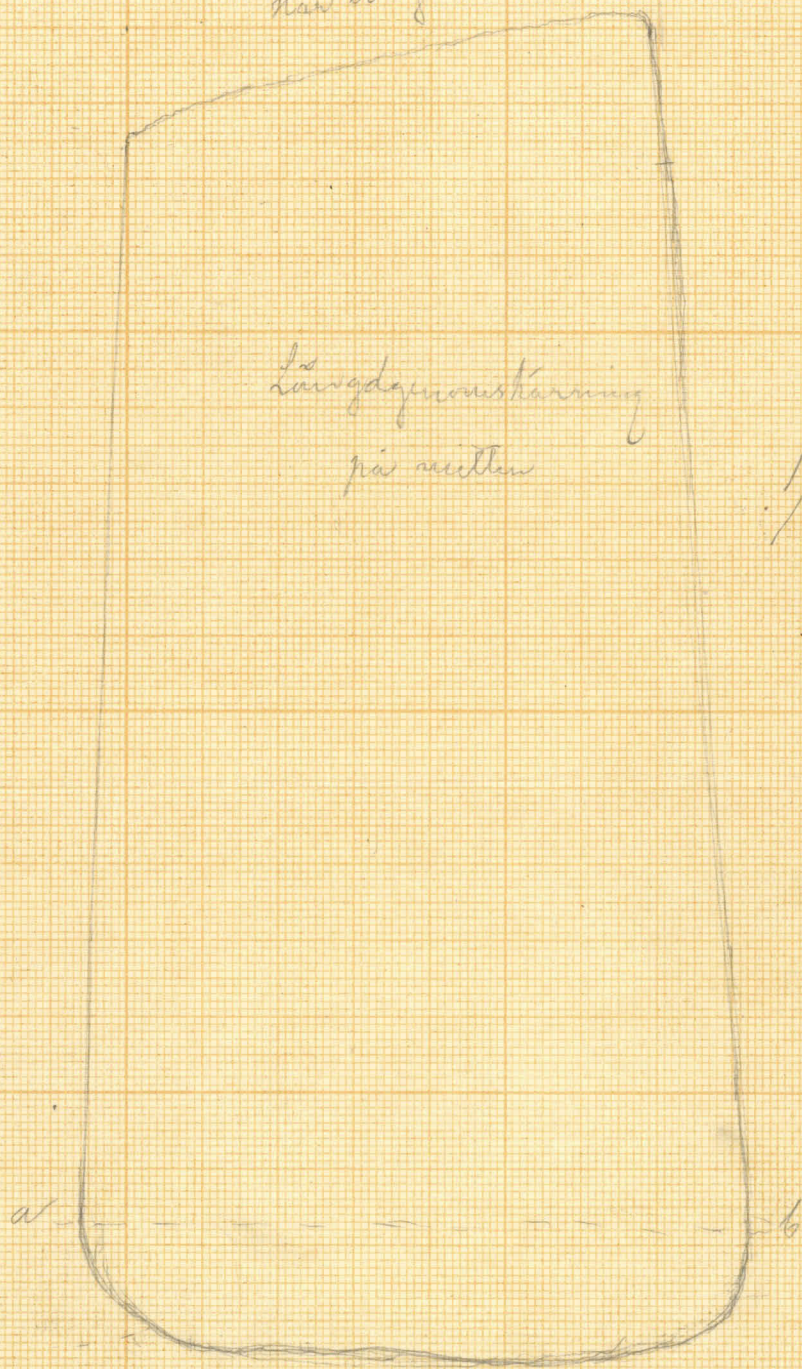
Stentörsmål, funnet i
Lilkyro år 1928, 60 m söder om
kyrkvan.

tvärsnittskärning.

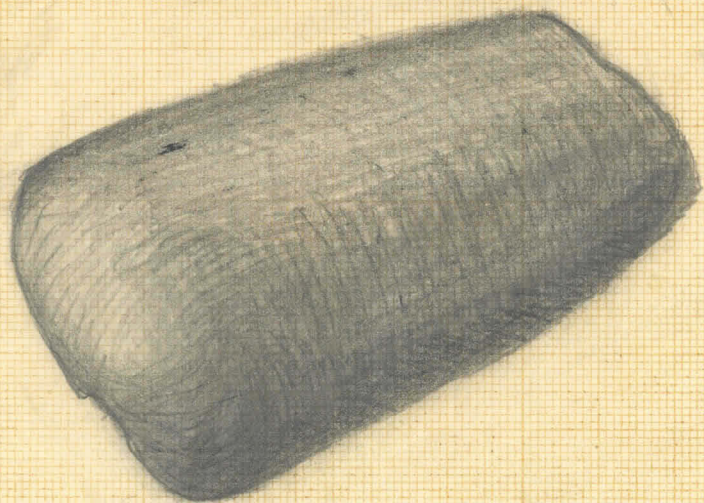

här troligen avbruten

Längdsnittskärning
på mitten

1/2

Föremålet är icke någon fornrest.

J. Tegenborn

Röse n:o 2

Lillkyro, Pääkönmäki

J. Tegenren.

1929.

Röse No 3

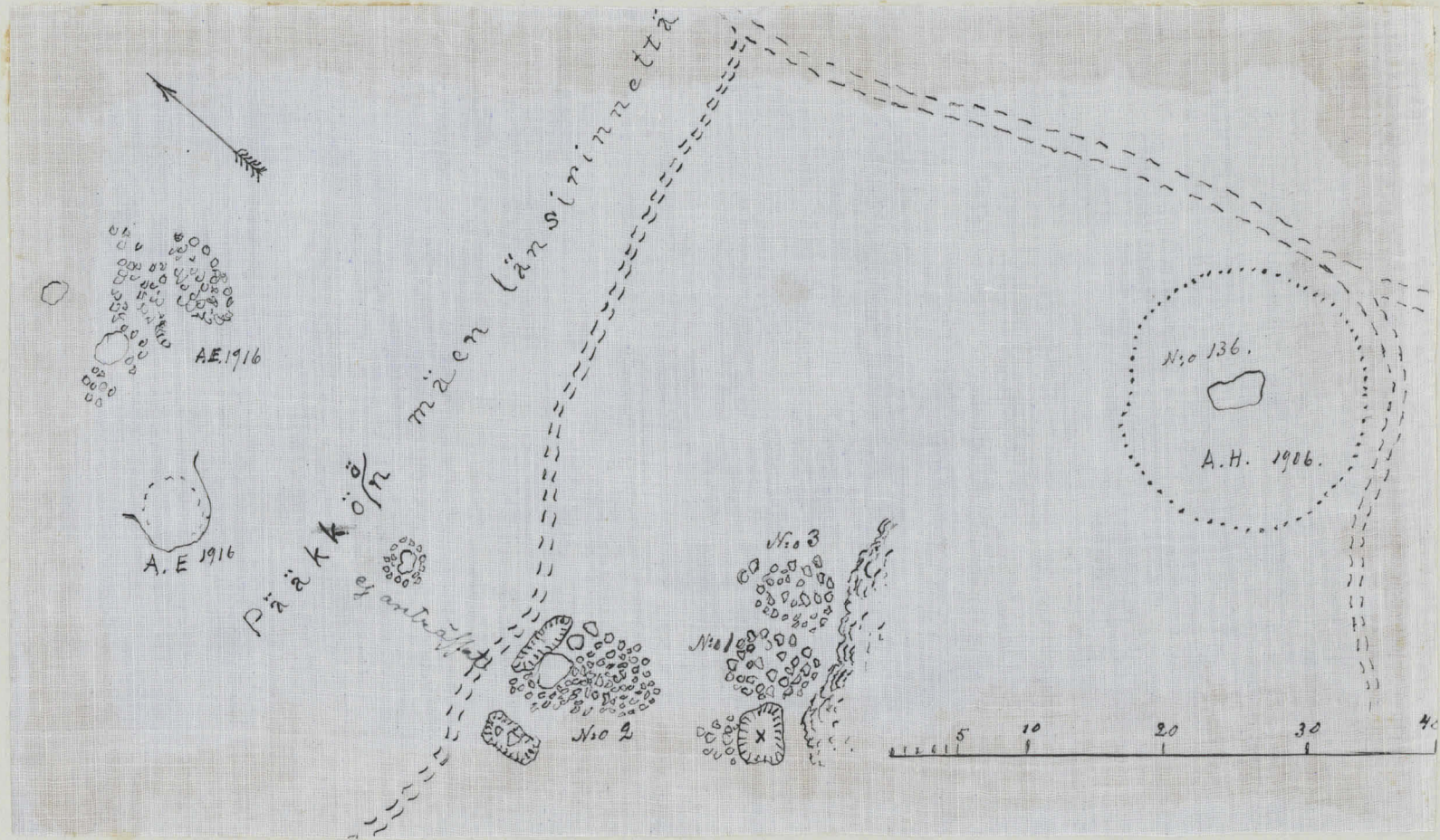
Lillkyro, Pääkkönmäki

J. Tegengren

1929.

VÄHÄKYRÖ PERKIÖ PÄÄKKÖÖNMAKI

Lillkyro, Perkiö, Paakkönmäki.

Röse n:o 1.

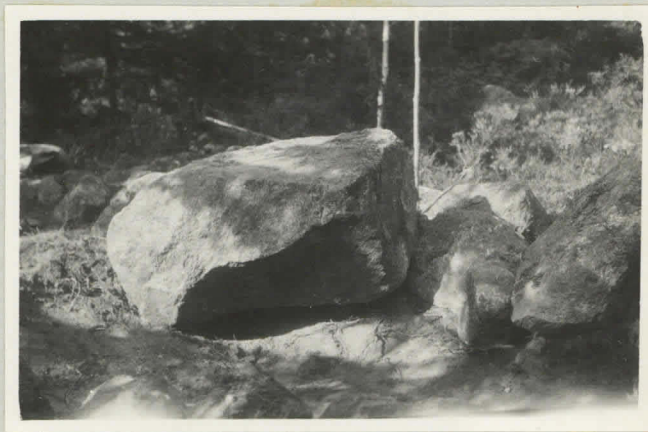

Lillkyro, Perkiö, Paakkönmäki

Röse n:o 3.

Lillkyro, Perkiö, Paakkönmäki
Röse n:o 2.

Lillkyro, Perkiö, Paakkönmäki
Röse n:o 2.

Grävningen har nått den stora
stenen och h.o.h. blottat den-
samma.

Lillkyro Savilakti by
1929.

pl. 7411

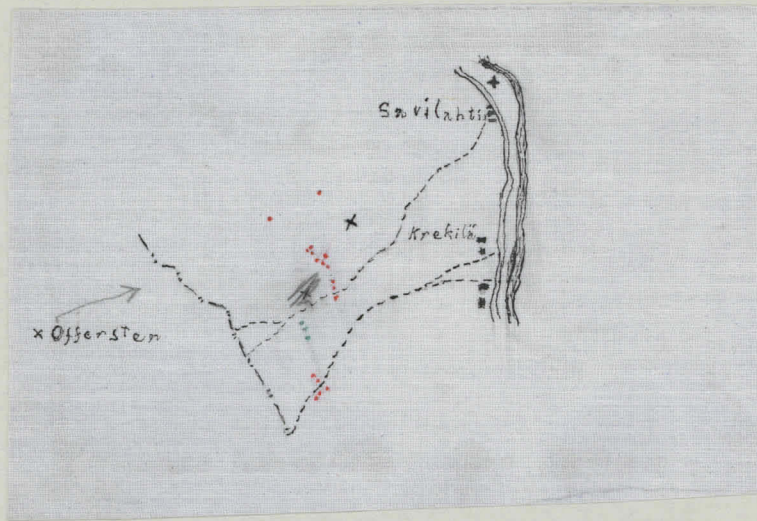
1. Offersten i Sallilakmens skog. Bilden är tagen snett underifrån, varför groparna förefalla ovala, medan de i sj. v. äro cirkelrunda.

pl. 7412.

2. Offersten i Sallilas skog. Nederst till vänster synes det nedfallna blocket, å vars undersida offergroparna sitta (se bild 1). Den svarta fläcken ovanför markytan markerar ingången till hålan. På stenen 2 offergropar (plåt 8984).

VÄHÄKYRÖ SAVILAHTI SALLILA

Lillkyro - Terrajoki by 1929.

Röse n:o 71 på Aittomäki (H.M. 9066:7-24).

Röse n:o 118 på Koppelomäki (H.M. 9066:25-48).